

Povodom objavljenog e-Savjetovanja o *Nacrtu prijedloga Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*, Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, koje je bilo otvoreno do 25. svibnja 2018., pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila je sljedeće prijedloge:

„I. UVOD

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom („Narodne novine – Međunarodni ugovori“, broj 6/07, 3/08, 5/08; u daljnjem tekstu: Konvencija) stupila je na snagu 3. svibnja 2008.godine te je za Republiku Hrvatsku jedan od obvezujućih međunarodnih dokumenata. Konvencijom se promiče puno ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom bez bilo kakve diskriminacije na osnovi invaliditeta. U tom smislu člankom 16. Konvencije pod nazivom SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA propisane su obveze države u pogledu zaštita osoba s invaliditetom od svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, uključujući i aspekte istih vezane uz spol. Navedeno obuhvaća i seksualno nasilje usmjereno na žene i djevojke s invaliditetom.

Odbor za prava osoba s invaliditetom u Općem komentaru br.3 (2016) na članak 6. Konvencije u svezi članka 16. Konvencije navodi kako ženama s invaliditetom prijeti veći rizik od nasilja, izrabljivanja i zlostavljanja u usporedbi s ostalim ženama. Neke žene s invaliditetom, posebice gluhe i gluhoslijepe te žene s intelektualnim poteškoćama mogu biti izložene još većem riziku od nasilju i zlostavljanja zbog njihove izoliranosti, ovisnosti ili ugnjetavanja. Nadalje, Odbor UN-a u Zaključnim primjedbama o Inicijalnom izvješću Hrvatske (travanj 2015.godine) iskazuje zabrinutost što redovne usluge za žrtve nasilja u pravilu nisu dostupne osobama s invaliditetom te da su posebno nezaštićene žene i djevojčice te dječaci s invaliditetom. Preporuka je Odbora da država potpisnica stavi usluge za zaštitu osoba s invaliditetom od nasilja u prvi plan i da ih učini dostupnim (t.26 Inicijalnog izvješća).

Konvencija kao i Opći komentari, posebice za ovo područje Opći komentar Odbora UN-a br. 3. (2016) na članak 6. u svezi članka 16. važan su izvor obveza države u zaštiti temeljenih ljudskih prava žena i djevojaka s invaliditetom u pogledu slobode od nasilja, uključujući i seksualnog nasilja. S obzirom na navedeno, Pravobraniteljica smatra kako navedeni izvori trebaju biti istaknuti u uvodu Protokola, u djelu međunarodnih dokumenata usmjerenih na zaštitu žrtava seksualnog nasilja (str.5-7 uvoda Protokola) kao što su spomenute i ostale konvencije, deklaracije, direktive i drugo.

U daljnjem tekstu dajemo mišljenje na Protokol temeljeći ga na Konvenciji i Općim Komentarima Odbora UN-a te preporuci Odbora iz Inicijalnog izvješća. (<http://posi.hr/konvencija-o-pravima-osoba-s-invaliditetom/#1436942380515-b8190a41-60949b8f-9c30>).

U djelu Protokola pod nazivom:

II. OBVEZE NADLEŽNIH TIJELA U POSTUPANJU SA ŽRTVAMA SEKSUALNOG NASILJA

1. POLICIJA

Tekst 1. 1. Hitne mjere i radnje, iza posljednjeg odlomka dopuniti sa tekstom:

Policijski stručnjaci, socijalni radnici i drugi djelatnici koji reagiraju na hitne slučajeve moraju biti osposobljeni da prepoznaju osobe s invaliditetom kao punopravne osobe jednake pred zakonom i dati istu težinu njihovim pritužbama i izjavama kao što bi ih imale osobe bez invaliditeta.

Obrazloženje:

„Postoje situacije kada institucije propituju vjerodostojnost iskaza žena s invaliditetom, pogotovo žena s intelektualnim ili mentalnim oštećenjima upravo zbog postojanja samog invaliditeta“. Odbor za prava osoba s invaliditetom UN-a u Komentaru br.3. (2016) na članak 6. Konvencije takvo postupanje opisuje kao strukturnu ili sustavnu diskriminaciju koja se upravo odražava u skrivenim ili očitim uzorcima diskriminatornog institucionalnog ponašanja, diskriminatornih kulturnih tradicija i diskriminatornih socijalnih normi. Stoga je obveza države potpisnice **Konvencije o pravima osoba s invaliditetom** (čl.5, čl.12, čl.13, čl.16) kao obvezujućeg međunarodnog dokumenta, da poduzme sve potrebne mjere kako bi se otklonila diskriminirajuća postupanja te ženama s invaliditetom osigurala pravna zaštita na ravnopravnoj osnovi s drugima. Kao početni stadij otklanjanja takvog postupanja smatra se nepropitivanje vjerodostojnosti njihova iskaza.

1.1.1. Način prikupljanja početnih saznanja od žrtve

Nakon teksta pod c), dodati novi odlomak pod d):

Ne smiju se propitivati vjerodostojnost iskaza žena s intelektualnim i mentalnim oštećenjima, kao žrtava nasilja, već se njihovim iskazima mora pristupiti kao i iskazima žena bez invaliditeta, na ravnopravnoj osnovi.

Sadašnji odlomak d) postaje odlomak e) pa nadalje.

Obrazloženje:

U društvu je prisutno stereotipno razmišljanje i doživljavanje žena s invaliditetom kao svjedoka i kao žrtava nasilja. Primjerice, iz iskustva Ureda proizlazi kako se žene s invaliditetom teško odlučuju prijaviti nasilje upravo i iz razloga što smatraju da ih institucije neće ozbiljno shvatiti i da će policija, državno odvjetništvo i sud odbaciti njihove prijave. S obzirom na navedeno, smatramo da je potrebno dodatno pojasniti način pristupanja s izjavama žena s invaliditetom kako bi se izbjegla diskriminacija s osnova invaliditeta.

Obveza je države potpisnice Konvencije iz čl.13.-PRISTUP PRAVOSUĐU, „1. Države stranke osigurati će djelotvorni pristup pravosuđu osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugim osobama, pa i putem osiguravanja postupovnih i dobi primjerenih prilagodbi kako bi se olakšala njihova djelotvorna uloga, bilo kao izravnih ili neizravnih sudionika, uključujući i svjedočenje, u svim sudskim postupcima, uključujući istražni postupak i druge prethodne faze postupka“ te čl. 16.- SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA, st. 5. koji glasi: „Države stranke će uvesti djelotvorno zakonodavstvo i politike, uključujući zakonodavstvo i politike usmjerene na žene i djecu, kako bi osigurale da se slučajevi izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja osoba s invaliditetom identificiraju i istraže, i gdje je to primjereno, kazneno gone.“

1.1.3. Značajke obavijesnog razgovora sa žrtvom

Prijedlog izmjene točke d) koja glasi: ovisno o specifičnim potrebama žrtve, zatražiti pomoć specijaliziranog stručnjaka/kinje (dob, nedovoljni duševni razvitak, gluhoonijemost, nepoznavanje hrvatskog jezika i slično) na način da ista glasi:

d) ovisno o specifičnim potrebama žrtve, zatražiti pomoć specijaliziranog stručnjaka/kinje koji će ovisno o individualnim potrebama žrtve pružiti njoj primjerenu i podršku i na njoj razumljiv način ovisno o dobi žrtve, potrebama žrtve za individualnom podrškom ukoliko je žrtva osoba sa mentalnim, intelektualnim, osjetilnim ili tjelesnim oštećenje, odnosno ukoliko žrtva ne poznaje hrvatski jezik i slično.

Obrazloženje:

S obzirom da je smisao odredbe potreba angažiranja specijaliziranih stručnjaka u slučaju specifičnih potreba žrtve, a u odnosu na invaliditet, smatramo potrebnim da se zastarjela terminologija poput *nedovoljni duševni razvitak* te termin *gluhonijemost* zamijene i prošire sa konvencijskom terminologijom: *mentalno, intelektualno, osjetilno ili tjelesno oštećenje* slijedom kojeg svaka vrsta oštećenje zahtijeva specijaliziranog stručnjaka koji će osobi moći s obzirom na specifičnost/vrstu njenog oštećenja pružiti primjerenu i njoj razumljivu podršku.

2. ZDRAVSTVO

2.1. Medicinski protokol

Predlažemo da se dio teksta koji glasi:

... „Pri pregledu roditelj, to jest drugi zakonski zastupnik/ca ili stručni radnik/ca centra za socijalnu skrb ima pravo prisustvovati istom, ali i maloljetna žrtva ima pravo navedeno odbiti, *sukladno Konvenciji o pravima djeteta UN-a.*“, pojasni i konkretizira na način da se *jasnije navede da sve punoljetne osobe, neovisno o poslovnoj sposobnosti, imaju pravo odbiti da pregledu prisustvuje druga osoba* ali i maloljetna žrtva ima pravo navedeno odbiti, *sukladno Konvenciji o pravima djeteta UN-a.*“.

Obrazloženje:

Smatramo da je potrebno konkretnije navesti i objasniti tko ima pravo da odbije prisustvovanje druge osobe pri pregledu. Imajući u vidu da u trenutnom tekstu nije konkretno navedeno da svaka osoba, neovisno o poslovno sposobnosti, ima pravo odbiti prisustvovanje druge osobe, smatramo da je to pravo potrebno konkretnije napisati kako bi se izbjegle nedoumice, praznine i individualna tumačenja/postupanja medicinskog osoblja. Naglašavamo kako je Konvencija po pravnoj snazi iznad zakona, i ne podupire zamjensko odlučivanje koje je prisutno u nacionalnom zakonodavstvu.

2.1.1. Informirani pristanak žrtve na cjelovit pregled i tretman

Smatramo da je potrebno izričitije navesti kako i žrtva koja je lišena poslovne sposobnosti, ukoliko je po mišljenju liječnika sposobna dati pristanak, mora dati informirani pristanak na cjeloviti pregled i tretman. Medicinsko osoblje dužno je provjeriti razumije li žrtva koja je lišena poslovne sposobnosti danu informaciju.

Obrazloženje:

Osobama s invaliditetom zajamčena je jednakost pred zakonom te sama činjenica da je osoba lišena poslovne sposobnosti ne smije imati za posljedicu lišavanje prava na izbor, a koje je još uvijek u određenim zakonskim situacijama moguće. Navedeno navodimo budući da iz trenutnog teksta jasno ne proizlazi odnosi li se davanje pristanka i u situaciji kada je žrtva lišena poslovne sposobnosti i ima imenovanog skrbnika.

Naime, pravo na uživanje najviše moguće razine zdravlja (čl.25) uključuje pravo na zdravstvenu zaštitu na osnovi slobodnog i informiranog pristanka osobe s invaliditetom, te

države stranke imaju obvezu ne dopustiti da zamjenski donositelji (skrbnici) daju pristanak u ime osobe s invaliditetom. (Komentar br. 1. (2014) Odbora UN-a na čl.12.Konvencije). Smatramo da je to pravo potrebno konkretnije napisati kako bi se izbjegle nedoumice, praznine i individualna tumačenja/postupanja medicinskog osoblja.

1. ODGOJNO – OBRAZOVNE USTANOVE

5.1. Postupanje odgojno-obrazovnih ustanova u slučaju seksualnog nasilja

Točku 4. koja glasi:

„O samom događaju ravnatelj/ica odgojno – obrazovne ustanove dužan/a je žurno obavijestiti: ... g) pravobraniteljicu za djecu“ predložimo dopuniti sa „*ipravobraniteljicu za osobe s invaliditetom*“

Obrazloženje:

Odgojno obrazovne ustanove pohađaju i djeca s teškoćama u razvoju, te s obzirom na čl. 7. i čl.24 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, potrebno je da odgojno obrazovne ustanove dostave obavijest i pravobraniteljici za osobe s invaliditetom.

III. ZAŠTITA MENTALNOG ZDRAVLJA ŽRTAVA SEKSUALNOG NASILJA

3.Nužni uvjet za pružanje zaštite mentalnog zdravlja žrtvama seksualnog nasilja

Točku 3. dopuniti sa odlomkom sljedećeg sadržaja:

„Nužno je provoditi i dugotrajnu edukaciju za osobe koji rade sa žrtvama seksualnog nasilja o specifičnostima u radu sa žrtvama seksualnog nasilja koje su osobe s invaliditeta.“

Obrazloženje:

Potrebna je posebna senzibiliziranost u radu sa žrtvama seksualnog nasilja s invaliditetom ne samo zbog same težine čina seksualnog nasilja već je potrebno i uvažavati pojedinu vrstu invaliditeta te steći znanja o načinima pravilnog ophođenja kako bi se postigao maksimalan stupanj oporavka. U tom cilju potrebne su posebne edukacije koje će osim problematike seksualnog nasilja, stručnu osobu dodatno educirati o pravilnom načinu ophođenja u odnosu na invaliditet.

IV. OBLICI, NAČIN I SADRŽAJ SURADNJE NADLEŽNIH TIJELA U POSTUPANJU SA ŽRTVAMA SEKSUALNOG NASILJA

Obveze nadležnih tijela, institucija i medija

Točku 5. dopuniti sa Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, Općim komentarom br.1. (2014) na članak 12., Opći komentar br.3. (2014) na članak 6. u svezi čl.16. Konvencije te t.25/26. Zaključnih primjedbi o Inicijalnom izvješću Hrvatske (travanj 2015).

Obrazloženje:

Identično kao pod točkom 1. UVOD.“